

سازمان ملل و ارکان آن؛ یک مطالعه مروری

علی زبرجدی قوشچی*^۱سحر حسین خانی هزاوه^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۱۰/۱۵

چکیده

سازمان ملل متحد به عنوان بزرگ‌ترین نهاد بین‌المللی در سال ۱۹۴۵ با هدف حفظ صلح و امنیت جهانی، ترویج حقوق بشر و توسعه پایدار تأسیس شد. این پژوهش با هدف بررسی جامع ارکان اصلی سازمان ملل و نقش آن‌ها در نظم جهانی انجام شده است. ضرورت پژوهش از اهمیت سازمان ملل در مدیریت چالش‌های بین‌المللی ناشی می‌شود؛ به‌ویژه در شرایط کنونی که مسائل پیچیده‌ای همچون بحران‌های امنیتی، تغییرات آب‌وهوایی و نابرابری اقتصادی بر جهان سایه افکنده است. این مطالعه با رویکرد کیفی و روش توصیفی-تحلیلی به بررسی ساختار، وظایف و چالش‌های شش رکن اصلی سازمان ملل شامل مجمع عمومی، شورای امنیت، شورای اقتصادی و اجتماعی، دیوان بین‌المللی دادگستری، دبیرخانه و شورای قیمت‌پرداخته است. داده‌ها از منابع معتبر دانشگاهی و اسناد رسمی سازمان ملل استخراج شده و تحلیل شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که هر یک از ارکان سازمان ملل نقشی کلیدی در مدیریت مسائل جهانی ایفا می‌کنند؛ اما چالش‌های ساختاری مانند تمرکز قدرت در شورای امنیت، ناکارآمدی مجمع عمومی در تصمیم‌گیری‌های الزام‌آور و محدودیت منابع مالی بر عملکرد کلی سازمان تأثیر منفی گذاشته‌اند. پیشنهادها اصلاحی شامل بازنگری در ترکیب شورای امنیت، تقویت اختیارات مجمع عمومی و بهبود هماهنگی بین ارکان مطرح شده است. در نهایت، این پژوهش بر اهمیت اصلاح ساختار سازمان ملل برای پاسخگویی به نیازهای جهان معاصر تأکید می‌کند. چنین اصلاحاتی می‌تواند نقش این نهاد را در دستیابی به صلح، امنیت و توسعه پایدار تقویت کند.

واژگان کلیدی

سازمان ملل، شورای امنیت، نظم جهانی، ارکان سازمان ملل، توسعه پایدار

^۱ کارشناس ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، دانشکده حقوق و سیاسی، تهران، ایران.

(عضو کانون وکلای دادگستری مرکز) ali.zebarjadi1992@gmail.com

^۲ کارشناس ارشد جمعیت‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم اجتماعی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Sahar.hoseinkhani1992@gmail.com

مقدمه

سازمان ملل متحد به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای بین‌المللی در قرن بیستم، در تاریخ ۲۴ اکتبر ۱۹۴۵، پس از جنگ جهانی دوم تأسیس شد. هدف اصلی این سازمان، حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، توسعه روابط دوستانه میان کشورها و همکاری برای حل مسائل جهانی است. (United Nations, 2023) این سازمان جانشین جامعه ملل شد، نهادی که پس از جنگ جهانی اول برای جلوگیری از درگیری‌های بین‌المللی ایجاد شده بود اما در انجام وظایف خود ناکام ماند. منشور سازمان ملل، به‌عنوان سند پایه‌ای این نهاد، چارچوبی برای عملکرد آن تعیین می‌کند و اهداف کلیدی آن، نظیر برقراری صلح، ارتقای حقوق بشر و توسعه پایدار را مشخص می‌سازد سازمان ملل در طول بیش از هفت دهه فعالیت خود، به‌عنوان بستری برای حل بحران‌های بین‌المللی و تنظیم قواعد رفتار میان دولت‌ها عمل کرده است. این نهاد نه تنها در مدیریت بحران‌ها، بلکه در پیشبرد توسعه جهانی و ارتقای استانداردهای حقوق بشر نیز نقشی محوری ایفا کرده است. برای نمونه، از طریق برنامه‌های توسعه‌ای مانند اهداف توسعه پایدار^۱ تلاش کرده است تا نابرابری‌های جهانی را کاهش داده و به رفاه جهانی کمک کند. (United Nations Development Programme, 2023) از منظر حقوق بشر، نهادهای وابسته به سازمان ملل نظیر شورای حقوق بشر و کمیساریای عالی پناهندگان، اقدامات مؤثری در حمایت از حقوق گروه‌های آسیب‌پذیر انجام داده‌اند. (Human Rights Council, 2023) علاوه بر این، سازمان ملل متحد نقش مهمی در تدوین و اجرای معاهدات بین‌المللی ایفا کرده است. معاهداتی نظیر پیمان‌نامه منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای^۲ و کنوانسیون تغییرات آب‌وهوایی^۳ نمونه‌هایی از تأثیرگذاری این نهاد بر مدیریت چالش‌های جهانی هستند (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, 2023). بنابراین، سازمان ملل را می‌توان مهم‌ترین ابزار جامعه بین‌المللی برای رسیدن به جهانی امن‌تر و پایدارتر دانست. انتخاب موضوع «سازمان ملل و ارکان آن» به دلیل اهمیت راهبردی این سازمان در نظام بین‌المللی و نقش تأثیرگذار ارکان آن در مدیریت امور جهانی است. سازمان ملل به‌عنوان یک چارچوب نهادی چندجانبه، محلی برای تحلیل تعاملات بین‌المللی و درک سازوکارهای حل اختلافات جهانی فراهم می‌کند. شناخت ارکان این سازمان، نظیر شورای امنیت، مجمع عمومی، شورای اقتصادی و اجتماعی و دبیرخانه، کمک می‌کند تا عملکرد این نهاد بهتر درک شود. تحلیل نقش ارکان سازمان ملل در برقراری صلح، توسعه اقتصادی و حفاظت از محیط زیست نشان می‌دهد که این ارکان چگونه با یکدیگر همکاری می‌کنند تا چالش‌های پیچیده بین‌المللی را مدیریت کنند. علاوه بر این، انتخاب این موضوع فرصتی است تا محدودیت‌ها و چالش‌های پیش روی سازمان ملل، نظیر ناکارآمدی در تصمیم‌گیری‌های کلیدی یا تأثیر قدرت‌های بزرگ بر سازوکارهای این نهاد، مورد بررسی قرار گیرد (Weiss, 2015, p. 120).

هدف اصلی این پژوهش، ارائه تصویری جامع و تحلیلی از ساختار و عملکرد ارکان اصلی سازمان ملل است. این تحقیق تلاش دارد تا:

- ساختار ارکان اصلی سازمان ملل را معرفی و وظایف آن‌ها را بررسی کند.
- نقش این ارکان را در مدیریت چالش‌های جهانی، نظیر جنگ‌ها، بحران‌های زیست‌محیطی و مسائل حقوق بشری، تحلیل کند.

¹ - Sustainable Development Goals

² - NPT

³ - UNFCCC

- نقاط قوت و ضعف این ارکان را در برآورده کردن اهداف سازمان ملل ارزیابی کند.
- پیشنهادهای برای بهبود عملکرد این سازمان و رفع چالش‌های پیش رو ارائه دهد.

این پژوهش از طریق تحلیل اسناد رسمی سازمان ملل، مطالعات علمی و گزارش‌های معتبر بین‌المللی انجام می‌شود. برای مثال، منشور سازمان ملل به‌عنوان منبع اصلی قوانین و اصول این سازمان تحلیل خواهد شد. همچنین، پژوهش‌های آکادمیک معتبر، نظیر آثار توماس وایس و مارگوت لیث، به‌منظور بررسی انتقادی عملکرد سازمان ملل به کار گرفته می‌شوند. (Weiss, 2015, p. 123)

سازمان ملل متحد، با بیش از هفت دهه فعالیت، نقشی بی‌بدیل در مدیریت مسائل جهانی داشته است. تحلیل ارکان این سازمان می‌تواند به درک بهتر کارکردهای آن و چالش‌های پیش رو کمک کند. این پژوهش با رویکردی علمی و تحلیلی، تلاش دارد تا به نقش این ارکان در حفظ نظم بین‌المللی و ارتقای همکاری‌های جهانی بپردازد.

مروری جامع بر ارکان سازمان ملل

سازمان ملل متحد دارای شش رکن اصلی است که هر یک وظایف و نقش‌های متمایز اما مرتبط با اهداف کلی این نهاد جهانی ایفا می‌کنند. این ارکان عبارتند از: مجمع عمومی، شورای امنیت، شورای اقتصادی و اجتماعی، دیوان بین‌المللی دادگستری، دبیرخانه و شورای قیمومت. (United Nations, 2023) در ادامه به بررسی نقش هر یک از این ارکان پرداخته می‌شود.

مجمع عمومی^۴

مجمع عمومی یکی از ارکان اصلی و پایه‌ای سازمان ملل است که از زمان تأسیس این سازمان در سال ۱۹۴۵ فعال بوده است. هدف از ایجاد این رکن، فراهم کردن بستری برای تمامی اعضای سازمان ملل به منظور تبادل نظر و تصمیم‌گیری درباره مسائل بین‌المللی بود. اهمیت مجمع عمومی در این است که تمام اعضا (۱۹۳ کشور) در آن به‌صورت برابر حق رأی دارند. (United Nations, 2023) مجمع عمومی موضوعات گسترده‌ای از جمله صلح و امنیت، حقوق بشر، توسعه و امور مالی سازمان ملل را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. وظایف اصلی آن شامل تصویب بودجه سازمان ملل، انتخاب اعضای غیردائم شورای امنیت و ارائه توصیه‌های غیرالزام‌آور به کشورها و ارکان دیگر است (Charter of the United Nations, Article 10). مجمع عمومی به‌عنوان رکن اصلی مشورتی و نمایندگی سازمان ملل شناخته می‌شود و همه ۱۹۳ کشور عضو در آن حضور دارند. این نهاد محلی برای گفتگوهای چندجانبه در مورد موضوعات بین‌المللی است. مجمع عمومی موضوعات مختلفی از جمله صلح و امنیت، توسعه، حقوق بشر و بودجه سازمان ملل را بررسی می‌کند. همچنین قطعنامه‌های غیرالزام‌آوری صادر می‌کند که بیانگر دیدگاه جامعه بین‌المللی است (Charter of the United Nations, Article 10). تصمیمات در مجمع عمومی نیاز به اجماع یا رأی‌گیری اکثریت دارد که گاهی اوقات به تصمیم‌گیری کند یا غیرموثر منجر می‌شود. (Weiss, 2015, p. 78) مجمع عمومی به‌عنوان بستری برای دیپلماسی چندجانبه عمل کرده و امکان مشارکت برابر تمامی کشورها را در فرآیند تصمیم‌گیری بین‌المللی فراهم می‌کند. این رکن همچنین در شکل‌دهی به گفتمان جهانی در موضوعاتی مانند توسعه پایدار، تغییرات آب‌وهوایی و حقوق بشر نقش مهمی ایفا کرده است. (Weiss, 2015, p. 78) با وجود نقش نمادین و نمایندگی مجمع عمومی،

⁴ - General Assembly

تصمیمات آن الزام آور نیستند و اغلب جنبه توصیه‌ای دارند. همچنین، برخی منتقدان معتقدند که فرآیند تصمیم‌گیری در این رکن به دلیل نیاز به اجماع یا رأی‌گیری اکثریت، کند و ناکارآمد است. (Thakur, 2017, p. 45)

مجمع عمومی: نماد برابری اما فاقد قدرت الزام‌آور

مجمع عمومی، به‌عنوان رکن مشورتی و نمایندگی سازمان ملل، نقطه قوتی در بازتاب دیدگاه‌های تمامی اعضای جامعه بین‌المللی است. این نهاد، بستری برای گفت‌وگو و تبادل نظر در مورد مسائل جهانی فراهم کرده و در تدوین اسناد بین‌المللی همچون اعلامیه جهانی حقوق بشر نقش کلیدی داشته است. با این حال، محدودیت تصمیمات غیرالزام‌آور آن یکی از ضعف‌های اصلی این نهاد به شمار می‌رود. عدم توانایی مجمع عمومی در اجرای مستقیم قطعنامه‌ها، کارایی آن را در مدیریت بحران‌ها یا مسائل امنیتی محدود کرده است.

شورای امنیت^۵

شورای امنیت در سال ۱۹۴۵ به‌عنوان نهادی برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی تأسیس شد. این شورا بر اساس تجربیات تلخ جنگ جهانی دوم شکل گرفت تا مکانیزمی برای جلوگیری از درگیری‌های مسلحانه و تهدیدات علیه صلح ایجاد کند. (Charter of the United Nations, Article 24) شورای امنیت مسئول اصلی حفظ صلح و امنیت بین‌المللی است و تصمیمات آن برای اعضای سازمان ملل الزام‌آور است. این شورا از ۱۵ عضو تشکیل شده است: ۵ عضو دائم با حق وتو (آمریکا، روسیه، چین، بریتانیا و فرانسه) و ۱۰ عضو غیردائم که به‌صورت دوره‌ای انتخاب می‌شوند. شورای امنیت می‌تواند درگیری‌ها را بررسی کند، نیروهای حافظ صلح اعزام کند و تحریم‌ها یا اقدامات نظامی را تصویب نماید. (Charter of the United Nations, Article 24) حق وتو به اعضای دائم این امکان را می‌دهد تا تصمیماتی که مغایر با منافع ملی آن‌ها است را متوقف کنند که به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین موانع عملکرد مؤثر این شورا شناخته می‌شود. (Thakur, 2017, p. 112) شورای امنیت دارای اختیارات گسترده‌ای است، از جمله:

- تصویب قطعنامه‌های الزام‌آور برای اعضا.
- اعمال تحریم‌های اقتصادی و نظامی.
- اعزام نیروهای حافظ صلح.

- اتخاذ تصمیم برای مداخله نظامی در موارد ضروری. (Weiss, 2015, p. 112)

این شورا در بسیاری از بحران‌های بین‌المللی، نظیر جنگ خلیج فارس (۱۹۹۱) و عملیات‌های صلح‌بانی در آفریقا، نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا کرده است. تصمیمات آن تأثیر مستقیمی بر صلح و امنیت جهانی دارد. (Thakur, 2017, p. 55) بزرگ‌ترین انتقاد به شورای امنیت، استفاده از حق وتو توسط اعضای دائم است که گاهی تصمیم‌گیری‌ها را فلج می‌کند. همچنین، ترکیب اعضای دائم آن منعکس‌کننده توازن قدرت در جهان مدرن نیست و بسیاری از کشورها خواستار اصلاح آن هستند. (Weiss, 2015, p. 123)

شورای امنیت: قدرت و چالش‌های تمرکزگرا

شورای امنیت به‌عنوان اصلی‌ترین نهاد مسئول حفظ صلح و امنیت جهانی، از طریق قطعنامه‌های الزام‌آور و اعمال تحریم‌ها نقش مؤثری در جلوگیری از جنگ‌ها و درگیری‌های منطقه‌ای ایفا کرده است. این شورا در بحران‌هایی مانند جنگ خلیج فارس و عملیات‌های صلح‌بانی در مناطق مختلف جهان عملکرد موفقی داشته است. با این حال، ساختار قدرت در این

⁵ - Security Council

رکن، به ویژه حق و توی اعضای دائم، به یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های آن تبدیل شده است. استفاده ابزاری از حق و توسط قدرت‌های بزرگ نه تنها روند تصمیم‌گیری را مختل می‌کند، بلکه موجب ناراضی‌های کشورهای دیگر و ایجاد احساس نابرابری در نظام جهانی می‌شود.

شورای اقتصادی و اجتماعی^۶

شورای اقتصادی و اجتماعی (ECOSOC) در سال ۱۹۴۵ برای هماهنگی فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی سازمان ملل و نهادهای وابسته تأسیس شد. این شورا به‌عنوان پل ارتباطی بین سازمان ملل و آژانس‌های تخصصی مانند یونسکو، سازمان بهداشت جهانی (WHO) و بانک جهانی عمل می‌کند (Charter of the United Nations, Article 61). وظایف و مأموریت‌های این شورا برنامه‌ریزی و هماهنگی اقدامات توسعه‌ای در سطح جهانی، نظارت بر تحقق اهداف توسعه پایدار، ترویج همکاری بین‌المللی در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی و ارائه گزارش‌های تحقیقاتی و توصیه‌هایی به مجمع عمومی است. شورای اقتصادی و اجتماعی به‌عنوان نهاد اصلی برای ترویج توسعه پایدار و کاهش نابرابری‌ها عمل می‌کند. این شورا در شکل‌دهی به سیاست‌های جهانی در حوزه‌هایی مانند تغییرات آب‌وهوایی، آموزش و مبارزه با فقر نقش کلیدی دارد. نشست‌های سالانه آن فرصتی برای تبادل نظر میان کشورها، سازمان‌های غیردولتی و نهادهای تخصصی فراهم می‌کند. (Weiss, 2015, p. 85) هماهنگی میان نهادهای وابسته یکی از چالش‌های اساسی ECOSOC است. علاوه بر این، فقدان منابع مالی کافی و وابستگی به کمک‌های داوطلبانه کشورها، توان اجرایی شورا را محدود کرده است. (Thakur, 2017, p. 78) شورای اقتصادی و اجتماعی وظیفه هماهنگی فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی سازمان ملل و نهادهای وابسته را برعهده دارد. این شورا از طریق آژانس‌های تخصصی مانند سازمان بهداشت جهانی^۷ و برنامه توسعه سازمان ملل^۸ در تحقق اهداف توسعه پایدار نقش‌آفرینی می‌کند. همچنین، گزارش‌های اقتصادی و اجتماعی جهانی را تهیه و انتشار می‌دهد. (United Nations, 2023) عدم هماهنگی کافی میان نهادهای تخصصی وابسته، گاهی به ناکارآمدی در اجرای برنامه‌های توسعه‌ای منجر می‌شود. (Weiss, 2015, p. 85).

شورای اقتصادی و اجتماعی: هماهنگ‌کننده توسعه پایدار

شورای اقتصادی و اجتماعی (ECOSOC) توانسته است از طریق نهادهای وابسته و آژانس‌های تخصصی مانند یونسکو و سازمان بهداشت جهانی، در تدوین سیاست‌های توسعه پایدار و مبارزه با فقر نقش مهمی ایفا کند. این شورا بستری برای همگرایی اقتصادی و اجتماعی بین کشورها فراهم کرده و در تحقق اهداف توسعه هزاره و سپس اهداف توسعه پایدار (SDGs) پیشگام بوده است؛ اما محدودیت منابع مالی و نبود هماهنگی کافی بین نهادهای مرتبط، کارایی این رکن را به چالش کشیده است.

دیوان بین‌المللی دادگستری: ابزار حقوقی نظم بین‌المللی

دیوان بین‌المللی دادگستری، به‌عنوان رکن قضایی سازمان ملل، با حل و فصل مسالمت‌آمیز منازعات و ارائه نظرات مشورتی درباره مسائل حقوق بین‌الملل، نقشی اساسی در توسعه حقوق بین‌الملل ایفا کرده است. احکام این دیوان در

6 - ECOSOC

7 - WHO

8 - UNDP

مواردی مانند اختلافات مرزی و اجرای معاهدات تأثیرگذار بوده است. با این حال، محدودیت صلاحیت قضایی دیوان و عدم پذیرش احکام آن توسط برخی کشورها، عملکرد این نهاد را محدود کرده است.

دیوان بین‌المللی دادگستری^۹

دیوان بین‌المللی دادگستری در سال ۱۹۴۶ به‌عنوان رکن قضایی اصلی سازمان ملل، جانشین دیوان دائمی دادگستری بین‌المللی شد. این دیوان برای حل و فصل مسألت‌آمیز اختلافات میان دولت‌ها و ارائه نظرات مشورتی درباره مسائل حقوقی تأسیس گردید. (Charter of the United Nations, Article 92) دیوان بین‌المللی دادگستری رکن قضایی سازمان ملل است که در لاهه، هلند مستقر است. دیوان به حل اختلافات میان دولت‌ها و ارائه نظرات مشورتی در مورد مسائل حقوق بین‌الملل می‌پردازد. (Charter of the United Nations, Article 92) تصمیمات آن برای دولت‌هایی که به صلاحیت دیوان اذعان کرده‌اند الزام‌آور است. محدودیت اصلی دیوان در این است که تنها دولت‌هایی که صلاحیت آن را پذیرفته‌اند ملزم به رعایت احکام آن هستند. (Thakur, 2017, p. 95) موارد زیر از جمله وظایف این دیوان است:

- حل اختلافات حقوقی بین دولت‌ها که صلاحیت دیوان را پذیرفته‌اند.
- ارائه نظرات مشورتی به ارکان سازمان ملل در مورد مسائل حقوق بین‌الملل.
- ایجاد رویه‌های حقوقی در موضوعاتی مانند مرزهای بین‌المللی، پیمان‌نامه‌ها و حقوق بشر. (Weiss, 2015, p. 98).

دیوان نقشی کلیدی در توسعه و ترویج حقوق بین‌الملل دارد. احکام آن به ایجاد چارچوبی حقوقی برای روابط بین‌المللی کمک کرده است. برای مثال، حکم دیوان در پرونده اختلاف مرزی میان نیکاراگوئه و کلمبیا نمونه‌ای از تلاش آن برای حل مناقشات مسألت‌آمیز است. (Thakur, 2017, p. 95) از جمله محدودیت‌های اصلی دیوان این است که تنها در مواردی می‌تواند رسیدگی کند که طرفین اختلاف صلاحیت آن را پذیرفته باشند. همچنین، برخی دولت‌ها از اجرای احکام دیوان خودداری می‌کنند که اعتبار این نهاد را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. (Weiss, 2015, p. 101)

دبیرخانه^{۱۰}

دبیرخانه سازمان ملل از بدو تأسیس سازمان ملل، تحت هدایت دبیرکل فعالیت می‌کند. این نهاد وظیفه اجرای تصمیمات ارکان دیگر و مدیریت برنامه‌های سازمان را بر عهده دارد. نخستین دبیرکل سازمان ملل، تریگو لی، در سال ۱۹۴۶ منصوب شد و از آن زمان تاکنون دبیرخانه نقشی محوری در اداره سازمان ایفا کرده است. (United Nations, 2023) وظایف دبیرخانه اجرای برنامه‌ها و سیاست‌های سازمان ملل، ارائه گزارش‌ها و تحلیل‌های منظم به مجمع عمومی و شورای امنیت، میانجی‌گری در بحران‌ها و ارائه راه‌حل‌های عملی، مدیریت عملیات‌های صلح‌بانی و کمک‌های بشردوستانه است. (Weiss, 2015, p. 112) دبیرخانه سازمان ملل از بدو تأسیس سازمان ملل، تحت هدایت دبیرکل فعالیت می‌کند. این نهاد وظیفه اجرای تصمیمات ارکان دیگر و مدیریت برنامه‌های سازمان را بر عهده دارد. نخستین دبیرکل سازمان ملل، تریگو لی، در سال ۱۹۴۶ منصوب شد و از آن زمان تاکنون دبیرخانه نقشی محوری در اداره سازمان ایفا کرده است. (United Nations, 2023) دبیرخانه به‌عنوان موتور اجرایی سازمان ملل، تضمین می‌کند که

⁹ - International Court of Justice - ICJ

¹⁰ - Secretariat

تصمیمات ارکان مختلف به طور مؤثر اجرا شوند. دبیرکل نیز به عنوان چهره عمومی سازمان، نقشی حیاتی در جلب حمایت جهانی و هدایت میانجی‌گری‌های دیپلماتیک دارد. (Thakur, 2017, p. 105)

دبیرخانه با کمبود منابع مالی و انسانی مواجه است. همچنین، فشارهای سیاسی از سوی قدرت‌های بزرگ گاهی استقلال عمل دبیرکل را محدود می‌کند. انتقادات دیگری نیز از بوروکراسی سنگین و ناکارآمدی در برخی پروژه‌ها وجود دارد. (Weiss, 2015, p. 118)

دبیرخانه سازمان ملل، زیر نظر دبیرکل، مسئول اجرای تصمیمات ارکان دیگر و مدیریت امور روزمره سازمان است. دبیرکل، به عنوان عالی‌ترین مقام اجرایی، نقشی کلیدی در میانجی‌گری در بحران‌ها و مدیریت برنامه‌های سازمان دارد. این نهاد از هزاران کارمند بین‌المللی تشکیل شده است که برنامه‌ها و سیاست‌های سازمان ملل را اجرا می‌کنند. (United Nations, 2023)

گاهی دبیرخانه به دلیل کمبود منابع مالی و فشارهای سیاسی از سوی کشورهای عضو، در اجرای وظایف خود با مشکلاتی مواجه می‌شود. (Weiss, 2015, p. 98)

دبیرخانه: موتور اجرایی سازمان ملل

دبیرخانه تحت مدیریت دبیرکل، وظایف اجرایی سازمان ملل را بر عهده دارد و نقش مهمی در اجرای تصمیمات ارکان دیگر و هماهنگی عملیات‌های صلح‌بانی و کمک‌های بشردوستانه دارد. دبیرکل به عنوان نماینده جهانی سازمان ملل، در میانجی‌گری بین دولت‌ها و مدیریت بحران‌ها نقش مؤثری ایفا کرده است. با این حال، فشارهای سیاسی و وابستگی به تأمین مالی کشورهای عضو، استقلال و کارایی دبیرخانه را با چالش مواجه کرده است.

شورای قیمومت^{۱۱}

شورای قیمومت برای نظارت بر سرزمین‌هایی که تحت قیمومت بین‌المللی قرار داشتند تأسیس شد. این رکن از سال ۱۹۴۵ تا ۱۹۹۴ فعالیت داشت و در این مدت بر استقلال و خودمختاری ۱۱ قلمرو قیمومت نظارت کرد. با استقلال آخرین قلمرو قیمومت (پالائو) در سال ۱۹۹۴، شورا فعالیت‌های خود را متوقف کرد. (United Nations, 2023)

نظارت بر مدیریت سرزمین‌های تحت قیمومت، حمایت از استقلال و خودمختاری این سرزمین‌ها و ارائه گزارش به مجمع عمومی درباره وضعیت سرزمین‌های تحت قیمومت. (Charter of the United Nations, Article 77) از وظایف این شورا است. شورای قیمومت برای نظارت بر سرزمین‌هایی که تحت قیمومت بین‌المللی قرار داشتند تأسیس شد. این شورا پس از استقلال آخرین قلمرو قیمومت (پالائو) در سال ۱۹۹۴، فعالیت‌های خود را متوقف کرده است. این شورا در حمایت از استقلال و خودمختاری سرزمین‌های مستعمره نقش مهمی ایفا کرده است. امروزه شورای قیمومت عملاً غیرعملیاتی است، اما در صورت نیاز می‌تواند دوباره فعال شود. (Charter of the United Nations, Article 77)

ارکان اصلی سازمان ملل هر یک نقشی متمایز اما مکمل در تحقق اهداف این نهاد جهانی ایفا می‌کنند. در حالی که این ارکان دستاوردهای بزرگی نظیر حفظ صلح، توسعه پایدار و ارتقای حقوق بشر داشته‌اند، چالش‌هایی همچون عدم توازن قدرت در شورای امنیت یا محدودیت منابع مالی عملکرد سازمان را تحت تأثیر قرار داده‌اند. بررسی ساختار و عملکرد این ارکان می‌تواند به درک بهتر نقاط قوت و ضعف سازمان ملل کمک کند. شورای قیمومت نقش مهمی در پایان دادن به استعمار و حمایت از استقلال کشورهای کوچک ایفا کرده است. این شورا به عنوان بخشی از تلاش جهانی برای تضمین حق تعیین سرنوشت ملت‌ها شناخته می‌شود. (Thakur, 2017, p. 115)

از زمان توقف فعالیت، این رکن عملاً غیرعملیاتی شده است. برخی معتقدند که باید نقش جدیدی برای آن تعریف شود، مثلاً نظارت بر سرزمین‌های فاقد حاکمیت مشخص یا

¹¹ - Trusteeship Council

حمایت از مناطق بحرانی. هر یک از ارکان سازمان ملل نقش منحصر به فردی در نظام بین‌المللی دارند و در مجموع، ساختاری جامع برای حفظ صلح، توسعه و حقوق بشر فراهم می‌کنند. با این حال، این ارکان با چالش‌هایی مانند ناکارآمدی، فشارهای سیاسی و عدم توازن قدرت مواجه هستند. بررسی عمیق عملکرد این ارکان می‌تواند به بهبود کارایی و پاسخ‌گویی سازمان ملل کمک کند.

شورای قیمومت: موفقیت تاریخی و چالش‌های معاصر

شورای قیمومت، اگرچه در گذشته نقشی مؤثر در پایان استعمار و حمایت از استقلال کشورهای تحت قیمومت ایفا کرده است، امروز به نهادی غیرعملیاتی تبدیل شده است. توقف فعالیت این شورا پس از استقلال آخرین قلمرو قیمومت (پالائو) نشان‌دهنده موفقیت آن در انجام مأموریت تاریخی خود است، اما برخی معتقدند که می‌توان این رکن را با تعریف وظایف جدیدی برای مسائل مدرن، مانند حمایت از مناطق بی‌ثبات یا فاقد حکومت مشخص، دوباره فعال کرد.

نتیجه‌گیری

سازمان ملل متحد به‌عنوان مهم‌ترین نهاد بین‌المللی پس از جنگ جهانی دوم تأسیس شد تا چارچوبی برای صلح، امنیت، توسعه پایدار و همکاری بین‌المللی فراهم کند. بررسی ارکان اصلی این سازمان نشان می‌دهد که ساختار آن با هدف توازن میان نیازهای مختلف دولت‌ها و چالش‌های جهانی طراحی شده است. با وجود دستاوردهای چشمگیر در جلوگیری از درگیری‌های گسترده، بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی و ارتقای حقوق بشر، سازمان ملل همچنان با محدودیت‌ها و مشکلاتی مواجه است که تأثیر آن را بر نظم جهانی کاهش داده‌اند. ارکان اصلی سازمان ملل، هر یک با نقش‌ها و وظایف منحصر به فرد خود، چارچوبی جامع برای مدیریت چالش‌های بین‌المللی ارائه می‌دهند. با این حال، وجود محدودیت‌ها و ناکارآمدی‌های ساختاری، نیاز به اصلاحات و بازنگری در عملکرد این نهاد را آشکار می‌کند. بهره‌گیری از تجربیات گذشته، افزایش شفافیت و نمایندگی و همگرایی بیشتر میان اعضا می‌تواند به تقویت جایگاه و نقش سازمان ملل در نظم جهانی کمک کند. یکی از مهم‌ترین یافته‌های این پژوهش، وجود چالش‌های ساختاری و عملکردی در سازمان ملل است که نیاز به اصلاحات جدی را آشکار می‌کند. تمرکز قدرت در شورای امنیت، کمبود منابع مالی و فشارهای سیاسی از سوی قدرت‌های بزرگ از جمله مسائلی است که کارایی این سازمان را تحت تأثیر قرار داده است. از سوی دیگر، عدم بازتاب تغییرات ژئوپلیتیک جهانی در ساختار سازمان ملل، مانند ترکیب اعضای دائم شورای امنیت، موجب شده است که بسیاری از کشورها احساس کنند این نهاد نماینده واقعی جامعه بین‌المللی نیست. بر این اساس در ادامه پیشنهادهایی برای بهبود عملکرد این سازمان ارائه می‌شود:

اصلاح ساختار شورای امنیت: تغییر ترکیب اعضای دائم و غیردائم به منظور بازتاب بهتر توزیع قدرت جهانی و محدود کردن حق وتو.

تقویت نقش مجمع عمومی: اعطای اختیارات اجرایی بیشتر به مجمع عمومی برای بهبود کارایی آن در حل مسائل جهانی.

افزایش منابع مالی: اطمینان از تأمین مالی پایدار برای اجرای برنامه‌های توسعه و عملیات‌های صلح‌بانی.

همکاری بین‌نهادی بهتر: ارتقای هماهنگی میان نهادهای وابسته به شورای اقتصادی و اجتماعی برای افزایش کارایی و جلوگیری از تداخل وظایف.

منابع و مآخذ

- Charter of the United Nations. (1945). Articles 10, 24, 92, and 77. Retrieved from <https://www.un.org>
- Charter of the United Nations. (1945). Retrieved from <https://www.un.org>
- Human Rights Council. (2023). Retrieved from <https://www.ohchr.org>
- Thakur, R. (2017). The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to the Responsibility to Protect. Cambridge University Press.
- Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. (2023). Retrieved from <https://www.un.org/disarmament>
- United Nations Development Programme. (2023). Sustainable Development Goals. Retrieved from <https://www.undp.org>
- United Nations. (2023). Main Organs. Retrieved from <https://www.un.org>
- Weiss, T. G. (2015). What's Wrong with the United Nations and How to Fix It. Cambridge: Polity Press.

The United Nations and its organs

Sahar Hossein Khani Hazaveh*¹
Ali Zabarjadi Ghoshchi²

Abstract

The United Nations was established as the largest international organization in 1945 with the aim of maintaining global peace and security, promoting human rights, and sustainable development. This research has been done with the aim of comprehensively examining the main pillars of the United Nations and their role in the world order. The necessity of research comes from the importance of the United Nations in managing international challenges; Especially in the current situation when complex issues such as security crises, climate change and economic inequality cast a shadow on the world. With a qualitative approach and a descriptive-analytical method, this study examines the structure, duties, and challenges of the six main pillars of the United Nations, including the General Assembly, the Security Council, the Economic and Social Council, the International Court of Justice, the Secretariat, and the Trusteeship Council. Data have been extracted and analyzed from reliable academic sources and official documents of the United Nations. The results show that each of the pillars of the United Nations plays a key role in managing global issues; But structural challenges such as the concentration of power in the Security Council, the inefficiency of the General Assembly in making binding decisions, and the limitation of financial resources have negatively affected the organization's overall performance. Reform proposals have been proposed, including revision of the composition of the Security Council, strengthening the powers of the General Assembly, and improving coordination between the organs. Finally, this research emphasizes the importance of reforming the structure of the United Nations to respond to the needs of the contemporary world. Such reforms can strengthen the role of this institution in achieving peace, security, and sustainable development.

Keywords

United Nations, Security Council, world order, UN pillars, sustainable development

1. Master of Demography, Allameh Tabatabai University, Faculty of Social Sciences. Tehran. Iran (corresponding author) Sahar.hoseinkhani1992@gmail.com
2. Master of Private Law, Islamic Azad University, Science and Research Unit, Faculty of Law and Politics, Tehran, Iran (Member of the Central Bar Association) ali.zabarjadi1992@gmail.com